

Стефан Петрашиновић*

Прегледни научни чланак
УДК: 343.8
DOI: 10.46793/GP.1101.57P

КУЋНИ ЗАТВОР У СВЕТЛУ НАЈНОВИЈИХ ИЗМЕНА И ДОПУНА ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Рад примљен: 12. 11. 2019.
Рад прихваћен за објављивање: 20. 08. 2020.

Чл. 3. Закона о изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција додат је нови чл. 41а под називом „Поступак по молби за извршење казне затвора у просторијама у којим станује осуђено лице“. Овом новелом у Закону о извршењу кривичних санкција (која је по својој правној природи и материјална и процесна), дата је могућност и нада великом броју осуђених лица на казну затвора до једне године да се, по њиховој молби, до тренутка ступања на извршење изречене казне, још једном преиспита осуда и евентуално промени начин извршења казне затвора у неком од завода за извршење кривичних санкција, извршењем у просторијама у којима осуђено лице станује („кућни затвор“). У овом раду аутор ће указати на легитимност и усклађеност ове новеле са основним начелима кривичног права, однос са појединим одредбама Кривичног законика и Законика о кривичном поступку, намеру законодавца приликом њеног увођења, као и на њену правну природу.

Кључне речи: Закон о извршењу кривичних санкција, извршење казне затвора, казна „кућног затвора“, осуђено лице.

I КАЗНА „КУЋНОГ ЗАТВОРА“ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНОДАВСТВУ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2009. године, по први пут у наш Кривични законик¹ (у даљем тексту: КЗ) уведена је казна „кућног затвора“ (чл. 45. ст. 3-5 КЗ), али не као посебна врста казне у оквиру кривичних санкција, већ као модалитет извршења казне затвора. Другим речима, казна кућног затвора је казна затвора која се извршава у просторијама у

* Сарадник у настави Правног факултета Универзитета у Крагујевцу,
spetrasinovic@jura.ac.kg.rs

¹ Кривични законик („Службени гласник РС“, бр. 85/05, 88/05, 107/05, 72/09, 111/09, 121/12, 104/13, 108/14, 94/16 и 35/19)

којима осуђени живи. Иако не и формално, већ суштински, такав начин извршења казне значи посебну казну лишења слободе.² Одређене недоречености и нејасноће законских одредби, отклоњене су Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2012. године, када су утврђени јасни услови и критеријуми за њено изрицање. Чл. 45. ст. 3. КЗ је прописано да ако учиниоцу кривичног дела изрекне казну затвора до једне године, суд може истовремено одредити да ће се она извршити тако што ће је осуђени издржавати у просторијама у којима станује уколико се с обзиром на личност учиниоца, његов ранији живот, његово држање после учињеног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учинио може очекивати да ће се и на тај начин остварити сврха кажњавања, док је ст. 4 прописано да осуђени којем је одређено извршење казне затвора на начин предвиђен у ставу 3. овог члана не сме напуштати просторије у којима станује, осим у случајевима прописаним законом који уређује извршење кривичних санкција. Уколико осуђени једном у трајању преко шест часова или два пута у трајању до шест часова самовољно напусти просторије у којима станује, суд ће одредити да остатак казне затвора издржи у заводу за извршење казне затвора. У чл. 45. ст. 5. КЗ прописана је једна забрана, а то је да се осуђеном за кривично дело против брака и породице који живи са оштећеним у истом породичном домаћинству не може одредити извршење казне затвора на начин прописан у ставу 3. овог члана.

Сам поступак извршења казне кућног затвора регулисан је Законом о извршењу ванзаводских санкција и мера³, као и Правилником о начину извршења ванзаводских санкција и мера⁴. Овакво решење је сасвим оправдано, имајући у виду да се спроводи ван завода за извршење кривичних санкција (за разлику од ранијег решења када је то питање било регулисано Законом о извршењу кривичних санкција). У складу са чл. 20. поменутог закона, суд у одлуци (пресуди) може одредити да ће се казна кућног затвора извршити са или без примене електронског надзора, а у зависности од тога да ли постоје технички услови и друге могућности за примену истог или не.⁵ Казна кућног

² З. Стојановић, *Кривично право-општи део*, 23. издање, Београд, 2016, 295. Више о томе вид. М. Шкулић, *Кућни затвор (самостална казна или начин извршења казне затвора)*, у: *Алтернативне кривичне санкције (регионална кривична законодавства, искуства у примени и мере унапређења)* (ур. С. Бејатовић, И. Јовановић), Мисија ОЕБС-а у Србији, Београд 2018, 31-56.

³ *Закон о извршењу ванзаводских санкција и мера* („Службени гласник РС“, бр. 55/14 и 87/18)

⁴ *Правилник о начину извршења ванзаводских санкција и мера* („Службени гласник РС“, бр. 55/14)

⁵ И у чл. 424 ст. 2. Законика о кривичном поступку је прописано да ако је оптужени осуђен на казну затвора до једне године, у пресуди се може навести да ће се казна затвора извршити у просторијама у којима осуђени станује, са или без примене електронског надзора.

Стефан Петрашиновић, Кућни затвор у светлу најновијих измена и допуна Закона о извршењу кривичних санкција (стр. 57-68)

затвора представља једну од алтернативних кривичних санкција⁶ која се најчешће изриче у Србији. У току 2018. године, кућни затвор у оба модалитета представљао је 61% свих извршених алтернативних санкција и мера, односно 1.416 извршених казни кућног затвора у 2018. године.⁷ Кућни затвор, због своје природе, омогућава већу укљученост заједнице у извршење ове алтернативне санкције. Јаке везе осуђеног са заједницом током извршења представљају додатни ниво подршке у реинтеграцији и мотивишу осуђеног да се мења.⁸ Осим тога, њиме се избегавају негативни ефекти затворске средине, осуђени трпе далеко нижи степен депривације и стигматизације и није изложен криминалној инфекцији.⁹

II КАЗНА „КУЋНОГ ЗАТВОРА“ У СВЕТЛУ ЗАКОНА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА ЗАКОНА О ИЗВРШЕЊУ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА ИЗ 2019. ГОДИНЕ

Полазећи од садржине прописане у чл. 1. Закона о извршењу кривичних санкција¹⁰ (у даљем тексту: ЗИКС) и основне сврхе извршења кривичних санкција прописане у чл. 2. (остваривање опште и индивидуалне сврхе њиховог изрицања у циљу успешне реинтеграције осуђених лица у друштво), може се закључити да се наведени закон, као део материје кривичног извршног права, надовезује на КЗ и служи остваривању основне функције кривичног права-заштитне функције, кроз примену репресивних мера и средстава и постизање специјалне превенције на учиниоце кривичних дела, посредно и генералне превенције.

Сходно наведеном, циљ овог закона је да, не залазећи у правноснажне одлуке суда у вези постојања кривичног дела и изречене кривичне санкције према учиниоцима кривичних дела, доследно изврши и спроведе у живот изречена кривичну санкцију и оствари сврху извршења кривичних санкција. У

⁶ Више о томе вид. С. Соковић, Б. Симоновић, *Алтернативне кривичне санкције: основна законска обележја и искуства у примени*, у: Актуелна питања кривичног законодавства (нормативни и практични аспект) (ур. С. Бејатовић), Српско удружење за кривично правну теорију и праксу, “INTERMEX” - Београд, Златибор-Београд 2012, 380-393.

⁷ Према статистичким подацима о извршеним алтернативним санкцијама и мерама за 2018. годину Пробационе службе Министарства правде Републике Србије.

⁸ М. Матић Бошковић, Ј. Костић, *Кућни затвор: искуства у примени*, у: *Измене у кривичном законодавству и статусу носилаца правосудних функција и адекватност државне реакције на криминалитет (међународни правни стандарди и стање у Србији)* (ур. С. Бејатовић), Српско удружење за кривично правну теорију и праксу, “INTERMEX” – Београд, Златибор-Београд 2019, 223.

⁹ М. Јанковић, *Кућни затвор*, у: *Људска права између идеала и изазова садашњости* (ур. М. Крвавац), Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Косовска Митровица 2016, 573-574.

¹⁰ *Закон о извршењу кривичних санкција* („Службени гласник РС“, бр. 55/14 и 35/19)

овој фази непосредно се остварује и сврха сваке посебне кривичне санкције, тако да извршење кривичних санкција чини природан и логичан завршетак процеса произашлог из материјалног и процесног кривичног права.¹¹ Међутим, законодавац је Законом о изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција¹² из 2019. године, одступио од основног циља овог закона, тиме што је дао могућност суду да поново преиспита одлуку о казни, у овом случају казни затвора, на тај начин што може променити модалитет њеног извршења и одредити да се иста изврши у просторијама у којима осуђено лице станује.

Основне карактеристике кривичних санкција, које се превасходно односе на њихово извршење, значајне за генерално превентивни учинак, и за „генерално застрашивање“ и за тзв. позитивну генералну превенцију, јесу: строгост, извесност и благовременост.¹³ Овом новелом, доводе се у питање основне карактеристике кривичних санкција, пре свега строгост, а затим и извесност. Сваки потенцијални учинилац кривичног дела, може поћи од тога, да ће без обзира на исход кривичног поступка, моћи и након правноснажности пресуде „ублажити“ своју осуду. Сасвим је извесно да је намера законодавца приликом увођења ове могућности, пренатрпаност завода за извршење кривичних санкција и сходно начелу економичности, смањење трошкова које држава сноси приликом боравка осуђених лица у заводима.¹⁴ Са друге стране, занемарује се и чињеница да у ситуацијама извршења казне кућног затвора, посебно са применом електронског надзора, осуђена лица чекају неоправдано дуго на извршење исте, због недовољне опремљености, неадекватних техничких услова и недовољних ресурса држаних органа надлежних за извршење ове казне.

Чл. 41а ЗИКС носи назив „Поступак по молби за извршење казне затвора у просторијама у којим станује осуђено лице“. Из назива можемо закључити се да је законодавац више поклонио пажњу самом поступку, тј. процесном аспекту промене начина извршења казне затвора, него материјалним условима за то, што апсолутно може довести до арбитрерног и неутемељеног одлучивања. Субјект права на подношење молбе је свако осуђено лице на казну

¹¹ С. Соковић, *Извршење кривичних санкција*, Београд, 2008, 13.

¹² *Закон о изменама и допунама Закона о извршењу кривичних санкција* („Службени гласник РС“, бр. 35/19)

¹³ С. Соковић, *Извршење кривичних санкција-могућности и перспективе*, у: Актуелна питања кривичног законодавства (нормативни и практични аспект) (ур. Л. Крон, Б. Кнежић), Криминал и државна реакција: феноменологија, могућности и перспективе, Београд 2011, 312.

¹⁴ У образложењу Предлога Закона о изменама и допунама ЗИКС, предлагач (Министарство правде Републике Србије) је навео да је план предлога прописивање нових алтернативних мера којима се мења начин извршења казне затвора, као и проширење надлежности судије за извршење (између осталог и доношење одлуке да се изречена казна затвора у трајању до једне године, извршава у просторијама у којима осуђени станује (кућни затвор)).

Стефан Петрашиновић, Кућни затвор у светлу најновијих измена и допуна Закона о извршењу кривичних санкција (стр. 57-68)

затвора до једне године, а рок за подношење ове молбе је ограничен на временски период након правноснажности пресуде до ступања на извршење казне затвора (ст. 1.). О молби одлучује судија за извршење суда који је донео првостепену пресуду, односно уколико је пресуду донео основни суд, одлуку доноси судија за извршење непосредно вишег суда (ст. 2.). Функционално надлежан за одлучивање о молби је судија за извршење. Међутим, можемо закључити да је у сваком случају стварно надлежан виши суд (јер исти као стварно надлежан суди за одређена кривична дела из своје надлежности као првостепени суд, а увек је непосредно виши суд у односу на основни суд), па је једноставније номотехнички било навести да о молби одлучује судија за извршење вишег суда. Остале одредбе овог члана такође се односе на сам поступак одлучивања о молби и то у вези остваривања начела контрадикторности, доношења одлуке, изјављивања правног лека и надлежности за одлучивање по правном леку, као и о два модалитета и условима самог извршења казне кућног затвора.¹⁵ Једини материјални услов за промену начина извршења казне затвора је предвиђен као обавеза судији за извршење да ће приликом доношења одлуке по молби „водити рачуна“ да ли се променом начина извршења казне затвора може остварити сврха кажњавања (чл. 41а ст. 4. ЗИКС).

III ПОСТУПАК ОДЛУЧИВАЊА О МОЛБИ ОСУЂЕНОГ

До покретања поступка промене начина извршења казне затвора долази на основу молбе осуђеног лица (а свакако и његовог браниоца, иако није експлицитно наведено). Пре доношења одлуке, судија за извршење прибавиће мишљење јавног тужиоца (чл. 41а ст. 3. ЗИКС). Имајући у виду стварну надлежност судије за извршење садржану у чл. 34. ЗИКС, овај поступак се може подвести под генералну норму да исти одлучује и у „другим случајевима

¹⁵ У ст. 3. је прописано да ће судија за извршење пре доношења одлуке прибавити мишљење јавног тужиоца, у ст. 5. је прописано да ће у одлуци којом се усваја молба из става 1. овог члана, судија за извршење одредити да се извршење казне затвора у просторијама у којима осуђени станује одређује уз примену мере електронског надзора или без његове примене, у ст. 6. је прописано да ће пре доношења одлуке става 5. овог члана, судија за извршење водити рачуна о техничким могућностима извршења казне, као и о другим околностима од значаја за њено извршење, у ст. 7. је прописано да против одлуке судије за извршење из става 2. овог члана, осуђени и јавни тужилац могу изјавити жалбу ванрасправном већу истог суда, преко судије за извршење који је донео првостепену одлуку, у року од три дана од дана пријема одлуке, у ст. 8 је прописано да о жалби на одлуку судије за извршење одлучује ванрасправно веће истог суда, сходном применом закона који уређује кривични поступак и у ст. 9 је прописано да на извршење казне затвора до једне године у просторијама у којима осуђени станује на начин одређен у одлуци из става 5. овог члана, сходно се примењују одредбе закона којим се уређује извршење ванзаводских санкција и мера.

предвиђеним законом“, чиме је његова надлежност исувише проширена. Поставља се питање, да ли судија за извршење о молби одлучује искључиво на основу писмене документације (саме молбе, евентуално достављених доказа, списка предмета у вези осуде, дописа или извештаја суда који је стварно и месно надлежан за извршење казне затвора у случају пружања обавештења да ли је осуђени ступио на извршење у заводу и тсл.) или на основу одржаног рочишта на коме ће се осуђени усмено изјаснити о чињеницама и доказима важним за доношење судске одлуке (чл. 38. ст. 1. ЗИКС). У сваком случају, иако увођење овог института по ЗИКС нема никаквог оправдања у нашем позитивном праву, сматрамо да ни одлучивање на основу само писмене документације, а ни на основу одржавања рочишта (попут неког квазикривичног поступка), не даје довољне гаранције за закониту и правилну одлуку суда. Заправо, законодавац није уопште навео на који начин ће се донети одлука и на бази којих чињеница и доказа. Осим тога, у току целог поступка, и о поднетој молби и у жалбеном поступку од стране ванрасправног већа истог суда доноси се одлука, без прецизирања у форми које одлуке. Наиме, одлука се доноси у форми решења, а како се у кривичном поступку казна кућног затвора изриче искључиво пресудом (као мериторном одлуком), тиме се још више деградирају основна начела кривичног и кривично процесног права. Осим тога, законодавац је предвидео двостепеност у одлучивању. Међутим, одлучивање по изјављеној жалби, која се подноси у року од три дана од дана пријема одлуке преко судије за извршење, у надлежности је истог суда који је одлучивао о молби, тачније, о жалби одлучује ванрасправно веће истог суда. За разлику од последњег, у кривичном поступку о жалби на првостепену пресуду у погледу одлуке о кривичној санкцији (тако и казне кућног затвора) увек одлучује непосредно виши суд, чиме се доприноси свестранијој и целисходнијој провери првостепене судске одлуке.¹⁶ Непотпуност законског решења се огледа и у томе што није предвиђен ни императивни, ни инструктивни рок одлучивања о молби. У том случају, неефикасност и неажурност суда, као и неодлучивање суда у разумном року, може довести до ситуације да суд испитује молбу, која је иначе поднета у законском року, након ступања осуђеног на извршење казне затвора у заводу за извршење кривичних санкција. Тада се поставља питање, да ли осуђени губи статус лица која могу тражити промену начина извршења казне затвора коју предвиђа ЗИКС. Сматрамо да у том случају осуђени не смеју трпети последице пропуста на страни суда. Уколико је осуђени поднео молбу у законом прописаном року, истовремено је стекао право да се о његовој молби одлучује и након ступања осуђеног на извршење у заводу. Не постоји законска

¹⁶ Неретка је ситуација, поготово у вишим судовима са мањим бројем судија, да ванпретресно веће чине судије који годишњим распоредом председника суда нису распоређени да суде у кривичном одељењу, већ у другим одељењима попут извршног, парничног итд. Тада се неформално одлука по жалби своди искључиво на одлуку судије кривичара, коју други члан/ови подрже.

Стефан Петрашиновић, Кућни затвор у светлу најновијих измена и допуна Закона о извршењу кривичних санкција (стр. 57-68)

сметња да се, уколико се молба осуђеног усвоји, време проведено на издржавању казне затвора до тренутка правноснажности решења којим је усвојена молба, урачуна у казну кућног затвора.¹⁷

IV УСКЛАЂЕНОСТ ЗАКОНСКОГ РЕШЕЊА СА ОСНОВНИМ НАЧЕЛИМА КРИВИЧНОГ ПРАВА И ПОЈЕДИНИМ ОДРЕДБАМА КРИВИЧНОГ ЗАКОНИКА

Промена начина извршења казне затвора по ЗИКС (иако законодавац говори о промени начина извршења, суштински може се говорити о изрицању казне кућног затвора) за осуде на казну затвора до једне године је у директној супротности са начелом законитости, начелом легитимности, начелом праведности и сразмерности, као и одредбама којима је регулисан институт казне затвора (пре свега нормом из чл. 45. ст. 3. КЗ). Наиме, *lex certa*, као један од сегмената начела законитости, захтева да кривичноправне норме у што већем могућем обиму буду прецизне и одређене. Односно, представља захтев законодавцу да законски текст језички мора садржати висок степен (стандард) прецизности, одређености у предвиђању инкриминација и кривичних санкција.¹⁸ Прописивањем обавезе судији за извршење да ће водити рачуна да ли се променом начина извршења казне затвора може остварити сврха кажњавања¹⁹ (чл. 42. КЗ), без предвиђања неких ближних услова и критеријума,

¹⁷ Супротно томе Виши суд у Крушевцу у решењу СИК 99/19 од 15.10.2019. године (необјављено). У образложењу решења, између осталог, наводи се да „како је бранилац поднео молбу да осуђени издржава казну затвора дана 25.09.2019. године, те како је осуђени ступио на издржавање казне затвора дана 08.10.2019. године, то је судија за извршење нашао да у време одлучивања о поднетој молби (15.10.2019. године) осуђени више нема статус лица које није ступило на извршење казне затвора, а који статус му даје право на подношење и одлучивање о молби и у том смислу молба браниоца осуђеног је неоснована“.

¹⁸ И. Симовић-Хибер, *Начело законитости и легитимности кривичног законодавства*, у: Актуелна питања кривичног законодавства (нормативни и практични аспект) (ур. С. Бејатовић), Српско удружење за кривично правну теорију и праксу, “INTERMEX“ - Београд, Златибор-Београд, 2012, 372.

¹⁹ У оквиру опште сврхе кривичних санкција (чл. 4. ст. 2. КЗ), сврха кажњавања је: 1) спречавање учиниоца да чини кривична дела и утицање на њега да убудуће не чини кривична дела; 2) утицање на друге да не чине кривична дела; 3) изражавање друштвене осуде за кривично дело, јачање морала и учвршћивање обавезе поштовања закона; 4) остваривање праведности и сразмерности између учињеног дела и тежине кривичне санкције (ово последње је додато Законом о изменама и допунама Кривичног законика из 2019. године са почетком примене од 01.01.2020. године).

указује на непрецизност и неодређеност ове одредбе.²⁰ Осим тога, олако се дерогирају поједине одредбе КЗ и то пре свега одредба чл. 45. ст. 3 којом је прописано да ако учиниоцу кривичног дела изрекне казну затвора до једне године, суд може истовремено одредити да ће се она извршити тако што ће је осуђени издржавати у просторијама у којима станује *уколико се с обзиром на личност учиниоца, његов ранији живот, његово држање после учињеног дела, степен кривице и друге околности под којима је дело учинио може очекивати да ће се и на тај начин остварити сврха кажњавања*. Самим тим, судија за извршење нема обавезу да испитује и ове остале наведене чињенице и околности. Такође, на овај начин се доводи у питање и правна сигурност, јер може до доћи до арбитражности у одлучивању. Казна кућног затвора је искључиво резервисана за предмет кривичног поступка (решавање кривичне ствари, а самим тим и изрицања адекватне и сразмерне кривичне санкције) пред надлежним судом у законито спроведеном кривичном поступку, те не може бити предмет оцене и истовремено „изречена“ након правноснажности пресуде од стране за то некомпатибилног судије за извршење (имајући у виду његову стварну надлежност из чл. 34. ЗИКС²¹). Питање је да ли ће промена начина извршења казне затвора бити праведна и сразмерна учињеном делу у конкретном случају²². Сматрамо да је одговор на ово питање негативан. Разлог томе лежи у чињеници да суд приликом пресуђења, односно изрицања и одмеравања казне затвора, утврђује све олакшавајуће и отежавајуће околности и остварује непосредан увид у остале околности које указују на то да ли ће у конкретном случају казна кућног затвора бити праведна и сразмерна учињеном делу. Судија за извршење, по правилу, не остварује непосредни контакт са осуђеним лицем, већ на основу расположивог материјала у списима предмета и

²⁰ Законодавац је могао да пропише, иако не баш као најсрећније решење, као додатне критеријуме - постојање околности из чл. 45. ст. 3. КЗ за које суд није знао у моменту пресуђења.

²¹ Судија за извршење штити права притвореника, осуђеника, лица којем је изречена мера безбедности обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног лечења наркомана или обавезног лечења алкохоличара када се спроводи у заводу, надзире законитост у поступку извршења кривичних санкција и обезбеђује равноправност и једнакост ових лица пред законом. Судија за извршење одлучује и о: заштити права по притужби притвореника и захтеву за судску заштиту осуђеника, лица којем је изречена изречена мера обавезног психијатријског лечења и чувања у здравственој установи, обавезног лечења наркомана или обавезног лечења алкохоличара када се спроводи у заводу; заштита права осуђеника одлучивањем о жалби против одлуке управника завода или директора Управе, у случајевима предвиђеним овим законом; у другим случајевима предвиђеним законом.

²² У вези са последњом изменом и допуном КЗ из 2019. године, са одложеном применом од 01.01.2020. године, обавеза судије за извршење у оквиру сврхе кажњавања биће и испитивање остваривања праведности и сразмерности између учињеног дела и тежине кривичне санкције.

Стефан Петрашиновић, Кућни затвор у светлу најновијих измена и допуна Закона о извршењу кривичних санкција (стр. 57-68)

на бази већ претходно утврђених чињеница одлучује, а самим тим остаје ускраћен за одговоре на поједина питања. Неоправдано је увођење такве могућности, да се може променити извршење казне затвора, без обзира што је постављена граница одлучивања за осуде на казну затвора до једне године, заобилажењем целокупног кривичног поступка и ангажовања државног апарата, а самим тим и основних одредби којима је прописана казна кућног затвора.

У прошлости, законодавац је скоро на идентичан начин предвиђао могућност промене начина извршења казне затвора до једне године Законом о изменама и допунама раније важећег Закона о извршењу кривичних санкција из 2011. године²³, али је након тога доношењем садашњег ЗИКС из 2014. године та могућност дерогирана.

V ПРОМЕНА НАЧИНА ИЗВРШЕЊА КАЗНЕ ЗАТВОРА НАКОН ПРАВНОСНАЖНОСТИ ПРЕСУДЕ ПО ЗАКОНИКУ О КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ

Предмет Законика о кривичном поступку²⁴ (у даљем тексту: ЗКП) је утврђивање правила чији је циљ да нико невин не буде осуђен, а да се учиниоцу кривичног дела изрекне кривична санкција под условима које прописује кривични закон, на основу законито и правично спроведеног поступка (чл. 1. ст. 1. ЗКП). Другим речима, основни задатак кривичног процесног права (чији је основни извор ЗКП) јесте расветљење и решавање кривичне ствари и примена материјалног права на тако расветљену и решену кривичну ствар.²⁵ Само чињенице и околности које су утврђене на основу изведених доказа на главном претресу (као централној фази кривичног поступка), могу довести до остваривања правне сигурности и гаранција правне државе да се учиниоцу кривичног дела изрекне адекватна и сразмерна кривична санкција прописана КЗ. Поред редовног кривичног поступка, законодавац је предвидео могућност понављања правноснажно окончаног кривичног поступка у корист окривљеног, по ванредном правном леку-захтеву за понављање кривичног поступка (чл. 470-481 ЗКП). Између осталог, као један

²³ Наведеним законом је чак била проширена могућност примене промене начина извршења, јер је промена могла уследити и након ступања осуђеног лица на извршење казне затвора, а и круг субјеката права на подношење, тада предлога, је био проширен (осуђени, јавни тужилац и директор Управе). Осим тога, у првом степену, о предлогу је одлучивао председник суда који је донео првостепену пресуду, док је о жалби на одлуку одлучивао председник непосредно вишег суда (чл. 174е тада важећег ЗИКС-а).

²⁴ *Законик о кривичном поступку* („Службени гласник РС“, бр. 72/11, 101/11, 121/12, 32/13, 45/13, 55/14 и 35/19).

²⁵ С. Бејатовић, *Кривично процесно право*, Треће измењено и допуњено издање, Београд, 2014, 33.

од разлога за понављање кривичног поступка предвиђено је и то да се кривични поступак може поновити ако се изнесу нове чињенице или поднесу нови докази којих није било када је изрицана казна затвора или суд за њих није знао иако су постојали, а они би очигледно довели до блаже кривичне санкције (чл. 473. тач. 6 ЗКП). Сходно томе, на овај начин сва осуђена лица на казну затвора до једне године имају могућност преиспитивања своје осуде у погледу изречене казне и, условно речено, промене начина извршење казне затвора у просторијама у којим та лица станују, под условом да изнесу нове чињенице или нове доказе, а које се имају ценити у смислу чл. 45. ст. 3. КЗ. Али и тада, последица усвајања захтева осуђеног за понављање кривичног поступка је одређивање новог главног претреса на коме ће се свестраном и целокупном оценом свих изнесених нових чињеница и доказа утврдити да ће се кроз изрицање казне кућног затвора остварити сврха кажњавања, а која свакако суштински представља блажи облик лишења слободе (блажу кривичну санкцију) од казне затвора, имајући у виду да се извршава у просторијама у којима осуђени станује (што је свакако лагодније и повољније од услова у заводима за извршење кривичних санкција) и омогућава велике погодности за осуђеног (нпр. одлазак на посао, похађање наставе током редовног школовања, обављање сезонских пољопривредних радова, итд.).²⁶

VI ЗАКЉУЧАК

Од тренутка увођења казне кућног затвора у наше кривично законодавство до данашњег дана, приметно је да је иста у великој мери оправдала свој циљ и сврху увођења (растерећење завода за извршење кривичних санкција и релативно смањење трошкова државе, уз истовремено постизање специјалне и генералне превенције, као и већу укљученост заједнице у реинтеграцију и ресоцијализацију осуђеног у друштво), с обзиром да се често изриче учиниоцима за лакше или релативно лакше облике криминалитета и не наизлази на веће потешкоће у директној примени.

²⁶ Тако нпр. Основни суд у Трстенику у пресуди К.бр.16/17 од 02.03.2017. године (необјављено). Наведеном пресудом, у поновљеном кривичном поступку, остављене су на снази првостепена и другостепена пресуда којима је окривљени осуђен због кривичног дела тешка телесна повреда из чл. 121. ст. 1. КЗ на казну затвора у трајању од 6 месеци, с тим што је одредио да се изречена казна сада има извршити у просторијама у којима окривљени станује. У образложењу се, између осталог, наводи да су „испуњени услови из (тада важећег) чл. 45. ст. 4. КЗ, те да ранији живот окривљеног, његово држање после учињеног кривичног дела, његов степен кривице, а посебно његово здравствено стање које није цењено ни приликом ранијег одмеравања казне како од стране овог суда тако и од стране другостепеног суда, да окривљени изречену казну затвора издржи у просторијама у којима станује и да ће се на тај начин остварити сврха његовог кажњавања“.

Стефан Петрашиновић, Кућни затвор у светлу најновијих измена и допуна Закона о извршењу кривичних санкција (стр. 57-68)

Чини се да теорија и пракса стоје на истом становишту да се из криминално-политичких разлога у ближој будућности казна кућног затвора и формално уведе у КЗ као посебна врста казне, а не да само представља модалитет извршења казне затвора. Постоје одређена мишљења да се примена ове казне треба проширити, на тај начин што ће се померити граница у погледу висине изречене казне затвора, са садашњег законског решења од годину дана на више година (две или три).

Оно што је сигурно, формалним увођењем казне кућног затвора у КЗ, онемогућили би се покушаји законодавца, да се кроз одредбе других закона, најпре одредби ЗИКС (као што је то учињено последњом изменом и допуном овог закона, а и ранијом), дерогирају основна начела кривичног права и основни институти КЗ. Не постоји никакво оправдање и утемељење у позитивном праву, то што је законодавац последњом изменом и допуном ЗИКС, омогућио одређеној категорији осуђених лица да захтевају „промену“ начина извршења казне затвора. Уколико је намера законодавца била да растерети заводе за извршење кривичних санкција и смањи трошкова, једно од решења могла би да буде амнестија тих лица. На крају, сматрамо да ЗКП једини предвиђа правилан и законит начин евентуалне могућности промене начина извршења казне затвора након правноснажности пресуде.

Stefan Petrašinić*

**HOUSE ARREST IN THE LIGHT OF THE LATEST
AMENDMENTS TO THE LAW ON THE ENFORCEMENT
OF CRIMINAL SANCTIONS**

Summary

Art. 3 of the Law on amendments to the Law on Execution of Criminal Sanctions, a new Art. 41a. entitled “Procedure for petition to execute imprisonment in the premises of the convicted person”. This amendment to the Law on Execution of Criminal Sanctions (which is both substantive and procedural in nature) gives the possibility and hope to a large of sentenced persons to imprisonment for up to one year, by their request, by the time they enter the sentence, re-examines the conviction and possibly changes the manner in which the prison sentence is served in one of the penitentiary institutions by executing it in the premises where the convicted person resides (“house arrest”). In this paper, the author will point out the legitimacy and

* Teaching associate, Faculty of Law, University of Kragujevac.

compliance of this novelty with the basic principles of criminal law, the relationship with the certain provisions of the Criminal Code and the Code of Criminal Procedure, the intention of the legislator in its introduction, as well as its nature.

Key words: *Law on Execution of Criminal Sanctions, imprisonment, “house arrest”, convicted person.*